

DR. ZSÉGER BARBARA
jogi főreferens, AJBH

GÖNCZÖL KATALIN, AZ OMBUDSMAN

Drága Kati!

Kevesebben vagyunk itt, akik Téged, mint ombudsmant ismerünk közvetlen közletről. Legtöbbünknek elsősorban tudós, kriminológus, sokaknak tanár vagy. Én azt a feladatot kaptam Lévay Miklóstól, hogy életednek erről a hat évről beszéljek.

Nem terveztem, hogy ezt a 10 percet az ombudsmani munkád eredményeinek: a jogszabály-módosítási javaslatoknak, a bezárt vagy átalakított, korábban alkotmányos jogokat sértően működő intézmények felsorolására szánom. Nem fogok arról beszélni, hogy hány pszichiátriai vagy fogyatékos otthonban jártál és hány ilyen intézményben hagytak fel mellett azzal a gyakorlattal, hogy radiátorhoz kötik, vagy hálóságyba teszik a csillapíthatatlannak gondolt ellátottat. Képtelenség lenne felsorolni ennyi idő alatt, hogy a totális intézmények tekintetében mennyi kézzel fogható és látásmódbeli változáshoz vezetett a munkád.

Az adatok és az eredmények helyett tehát inkább arról beszélek, hogy mit jelentettek ezek az évek nekünk, akik veled dolgoztunk? És mit jelentett a terepen dolgozóknak, a különböző szakmák képviselőinek, akikkel a vizsgálatok során kapcsolatba kerültél? És végül, talán a legfontosabb szempontként, mit jelentett az intézménynek, amelyet megalkottál?

Voltak „akik” rosszul jártak: a jelentésekben a germanizmusokat, a szóismétléseket és a százalék jeleket könyörtelenül kiirtottad. Sokszor a jogszabálysövegeket is stilizáltad, a kodifikátorok rengeteget tanulhatnának az ombudsmani irattár akkori anyagaiból.

De ezeket leszámítva mindenki jól járt az ombudsmanságoddal: szó volt már arról, milyen tanár vagy, milyen szociális szakember és biztos vagyok benne, hogy szó lesz arról is, hogy mi mindent teremtettél meg a büntetőpolitika megreformálásának folyamatában. Lényegében mindezt a szerepet – a pedagógusét, a szociális szakemberét és az alkotó, szervező ember szerepét – egyszerre töltöted be ombudsmanként.

Nekünk, akik veled dolgoztunk, ez az időszak rengeteg munkát jelentett. A narancssárga sürgős matricákat szerintem senki nem felejté el. És azt sem, hogy tudtuk, ha valami gyanús megjelenik reggel a sajtóban, akkor azt mi délelőtt 10-kor már vizsgálni fogjuk. Cikk kifénymászolva, rajta vékony kék filctollal, kicsit ferdén felírva: „Azonnali vizsgálat!!” Sürgős!! Nem vártál a vizsgálatokkal, nem volt „majd akkor vizsgáljuk, ha...” című kifogás.

De nem csak gyors voltál, hanem proaktív is. Mindig volt a tarsolyodban téma, amit vizsgálni lehetett és olyan témákhoz nyúltál hozzá, amelyekhez előtted senki. Ott voltak például a hajléktalanok, akiket a szociális szakmán kívül akkor még rajtad kívül senki nem tartott úgy számon, mint akik bármilyen jogvédelem alanyai lehetnek. Vagy az öngyilkosságot megkísérlők ellátása, az egészségügyben akkor szinte említhetetlen és agyonhallgatott témaként.

És ami ennél sokkal fontosabb: pedagógus voltál ott is, nem csak az egyetemen. Sokat és állandóan tanultunk tőled és nem csak én, aki kezdő jogász voltam ott. Tanultunk arról, hogy hogyan látja egy jogvédő a világot. Megtanultuk azt, hogy mindig és minden körülmények között az első helyen az emberi jogok állnak, hívjuk ezeket bárhogy: alkotmányos jogoknak, alapvető jogoknak.... És hogy ebben nincs engedmény, nincs kompromisszum, csak konszenzus lehetséges.

A szociális szakember éned is jelen volt. Szeretted és becsülted a terepet: a pszichiátriai otthonokat, a büntetés-végrehajtási intézeteket, a hajléktalan szállót és az akkori BKV-t is. Ez sokunkban kitörölhetetlen nyomot hagyott. Tisztelted a terepen dolgozókat és ők is végtelenül tiszteltek téged. A szociális szakemberek, a bv-sek, a rendőrök felnéztek rád és együttműködtek veled. Azt hiszem, az első voltál, aki nemcsak az ellátottakért emelte fel a szavát, hanem értük is. És ami ritkaság számba ment: szóba is álltál velük. Számított Neked a szakmai véleményük, fontosnak tartottad a szakmai párbeszédet. És nem diktáltál, hanem kérdeztél. Mindig kérdeztél. Tőled tanultuk meg, hogy mennyire fontos (lenne) párbeszédet teremteni a szakmák és a hatalom között.

És mindebben hiteles voltál. Visszagondolva arra az időszakra, amikor még elsősorban, mint tanárt ismertelek itt az egyetemen, vagy a szociális képzésben töltött időmre, amikor „kötelező olvasmány voltál”, mindig ugyanezt képviselted. A szerep változásától nem változtak meg az elveid.

Szenvedélyes, bátor, kitaró és következetes ombudsman voltál. Ez nagyon könnyen átragadt a veled együtt dolgozókra. Melletted átélhette az ember azt, hogy nem érdemes fél energiával és negyed elkötelezettséggel dolgozni. Sokat követeltél, és sokat dicsértél. És aki ezt egyszer kipróbálta, az nem nagyon tud már máshogy dolgozni, csak teljes odaadással.

És még egy fontos szempont: jó embereket gyűjtöttél magad köré. Olyanokat, akikkel egyszerre volt kihívás és öröm együtt dolgozni abban a szakmai műhelyben, amelyet kialakítottál. Barátságok születtek körülötted.

Megteremtetted, felépítetted az ombudsmani intézmény lényegét. Kialakítottad a módszereket, amelyekkel ez az intézmény hatékonyan tud működni: Meghatároztad az alapelveket, amelyek mentén egy ombudsmannak működni kell és működni érdemes.

A legszebb az egészben az volt, hogy mindezt egyértelműen a saját habitusod, egyéniséged és elkötelezettséged mintájára tetted, de ez a saját képre formálás ebben az esetben nem volt baj, mert tökéletes volt az egybeesés. Mert ilyennek kell lennie egy ombudsmannak.

Drága Kati! Isten éltesen sokáig!